

Kuriositeter fra Det Kongelige Bibliotek: Dialog med et bogbind

Anker Kyster svarer fhv. overbibliotekar Chr. Bruun

Af fhv. forskningsbibliotekar Merete Licht

Kan et bogbind være et debatindlæg? Kan et bogbind tale? Kan det svare igen?

At medier på tværs både kan støtte hinanden, samarbejde og udvide hinanden, er et velkendt fænomen, men kan de også modsige hinanden? Almindeligvis arbejder bog og bogbind sammen, men i et sjældent tilfælde kan man måske opleve, at et bogbind kommer med en selvstændig kritisk kommentar. Det er sådant et tilfælde, der skal behandles nedenfor.

Ved en gennemgang af fhv. overbibliotekar ved Det Kongelige Bibliotek Chr. Bruuns skrifter, stødte jeg i kortkatalogen på en titel, der vakte min nysgerrighed. Den lød: "Advarsel mod at købe smukt udstyrede Bøger." (1895). Denne for en overbibliotekar for landets nationalbibliotek noget overraskende titel måtte jeg se. Desværre indeholdt bogen ikke det sprængstof, som titlen lovede, den viste sig i al beskedenhed at bestå af et udklip af en kort artikel skrevet til Berlingske Tidende den 11. januar 1895. Det interessante var imidlertid ikke så meget artiklens indhold,

som det udstyr bogbinderen havde valgt at give den, og hvorfor? Der kan kun gisnes - og det gør vi så.

For bogbinderen var ingen ringere end Anker Kyster, der med Dansk Biografisk Leksikons ord er "vor kyndigste og mest fremragende Bogbinder i Nutiden." Han havde også været bogens ejer, før den var indgået i bibliotekets samlinger - formentlig som del af hans dødsbo. Han døde 1939, og bogen indgik i biblioteket i 1946 (acc.nr.: 1946.436). At han havde været bogens ejer, ved vi med sikkerhed for han signerede den med sit private ex-libris bag på permen.

Tager man bogen i hånden, er det første man ser, at permen er beklædt med det eksklusive, håndgjorte bakke-marmorpapir som Anker Kyster selv har været foregangsmand for at indføre her i landet som modstykke til "det smagløse maskingjorte".

Papiret med det usædvanlige navn er udviklet gennem en ligeså usædvanlig proces: "Et stykke alungrunderet papir lægges i en bakke med et afkog af rødalger på hvilket specielle vandfarver bringes til at danne mønstre ved tilsætning af oksegalde, sæbe m.v. og ved at trække pinde eller kamme gennem farvelaget. Teknikken er af orientalsk herkomst." Sådan lyder bare en af beskrivelserne. Andre inddrager tillige f.eks. islandsk mos og petroleum. Nok er teknikken af orientalsk herkomst, men den er kommet til landet via Frankrig nemlig med den franske bogbinder Michel Duval. Når man læser denne skildring af det bakke-marmorerede papirs fremkomst, kan man kun glæde sig over den menneskelige fantasi formåen. Og det er sikkert forklaringen på, at netop papir af denne eksklusive herkomst pryder overbibliotekarens prosaiske artikel.

*Christian Walter Bruun (1831-1906).
Overbibliotekar på Det Kongelige Bibliotek.
(Det Kongelige Bibliotek, Billedsamlingen).*

Åbner man nu bogen, møder man på permens bagside den næste kunstner. Anker Kysters private ex-libris er tegnet af vennen Thorvald Bindesbøll, der har forsynet det med tydelig adresse: "Anker Kysters Bog."

Blader man videre, når man efter at have passeret et hvidt forsatsblad frem til det egentlige, ikke som forventet en bogtekst, men et avisudklip af overbibliotekarens artikel i Berlingske Tidende omhyggeligt og med megen veneration opsat på fals. Efter denne ouverture lidt af et antiklimaks.

Allerede titlen på artiklen giver os et fingerpeg om, hvad der kan have været medvirkende til at udløse den usædvanlige reaktion. Den lyder i sin fulde ordlyd: "Advarsel mod at købe for smukt udstyrede Bøger af den nyeste Literatur." Advarslen er nemlig ikke alene adresseret til

Bogbinder Anker Kyster (1864-1939). (Det Kongelige Bibliotek, Billedsamlingen).

bibliotekarer, men indeholder i lige så høj grad en advarsel til bogbindere. Indirekte siger den, at træerne ikke må vokse ind i himlen.

Chr. Bruun indleder sin artikel med et gammelt debatørtrick. Han starter med en stor og generøs kompliment til den, han senere vil kritisere, for derigennem fra starten at kaste et rimelighedens skær over, hvad der måtte følge: "Kunsten at fremstille en Bog, det man kalder Boghaandværk, har naaet en saadan Høide, at der vel kan tvivles, om den kan naa høiere." Allerede her anes eftersætningen "hertil og ikke længere."

Til støtte for sin argumentation fremfører forfatteren nu to overordentlig specielle tilfælde af bibliotekariske fejl Køb. Begge eksempler udmærker sig ved en påfaldende stor talbevidsthed hos køberen og afslører, at dette i bund og grund er den klassiske konflikt mellem bibliotekarens

Bogbindet fra Anker Kyster med det eksklusive bakkemarmorpapier. (Det Kongelige Bibliotek).

prisbevidsthed og bogbinderens kvalitetsbevidsthed her maskeret som principdebat. Om den ene bog hedder det således: "For et Par Uger siden blev der sendt det store kongelige Bibliothek til Gjennemsyn en ganske nylig udkommen fransk Bog af Armand Dayot: *Napoléon raconté par l'image*, Paris 1895, forlagt af Hachette & Cie, fuld af interessante Illustrationer. Strax da jeg tog denne kun heftede Bog i Haanden, var dens Vægt mig paafaldende, den blev veiet, og det viste sig, at dette Værk ... paa lidt over 500 Sider, veier 7 1/2 Pund ... Det traf sig nu saa mærkeligt, at jeg to Timer efterat jeg havde lagt den heftede Bog tilside, fik tilsendt til Gjennemsyn et Exemplar af den, som var indbunden i Paris, og det var netop et saadant, jeg havde tænkt at anskaffe. Bogen er indbunden i fuldt Læderbind i grøn Farve med Ornamentter og smukt Guldsnit, og at Bindet maa være holdbart, synes at fremgaa deraf, at medens det heftede Exemplar koster 21 Kr. 25 Ø., koster det indbundne 29 Kr. 75 Ø.; dette sidste veier 8 1/4 Pund."

Bindet viste sig ved nærmere eftersyn - trods prisen - ikke at være holdbart. Den franske pragtbog kunne nemlig ikke "taale at aabnes; thi et af Arkene havde forskudt sig", og resultatet var, som det lidt melodramatisk blev udtrykt, at læseren risikerede "at have en lemlæstet Bog i sin Haand."

Om den anden - også franske - bog hedder det: „Det andet Exempel tager jeg fra en anden fransk Bog, som nylig er udkommen i Paris paa Forlag af Ancienne Maison Quartin og har Titlen: *L'Oeuvre de P.-V. Galland (1822-92)* par Henry Havard. Bogen er i meget høit Quart-Format; den er udstyret paa det kosteligste, den er 224 Sider stor, koster heftet 34

Kroner og veier heftet omtrent 8 1/2 Pund. Men dette skønne Værk kan ikke indbindes paa sædvanlig Maade, fordi Papiret er saa stift som tyndt Pap ... Det koster 4 Øre at sætte et saadant Blad paa Fals, hvilket i dette Tilfælde fordyrer Indbindingen med over 4 Kroner, saa at Bogen vil komme til at koste indbunden mindst 46 Kroner."

Køkkenvægten spillede åbenbart en betydelig rolle ved bogsektion dengang.

Dette er, som det ses, ikke nogen egentlig principdebat. De to særtilfælde kan hverken tages til indtægt for den meget generaliserende advarsel i titlen eller for den konklusion, der følger. Det drejer sig her om priser og vægt på den ene side og dårligt bogbinderarbejde på den anden.

Men at eksemplerne bliver taget til indtægt, kommer klart og utvetydigt til udtryk i konklusionen:

"Jeg skal nøies med disse to Exempler. Omsættes mine Indvendinger og Oplysninger i en almindelig Betragtning, saa kan denne udtrykkes: Boghaandværket har ydet noget Interessant at see paa, men det har ikke tænkt paa Kjøberne, paa Læserne. Boghaandværket har lagt for stærk Vægt paa at fremstille Skuebøger."

Kort sagt "Boghaandværket" er skurken, og ofrene er "Kjøberne" - ikke mindst bibliotekerne.

Skruen får endnu en stramning, når der tilføjes: "Men, som det gaaer i det Store gaaer det i det Smaa. Og det er væsentlig Boghaandværket med sine mange saa høit udviklede Midler, der gjør Fortræd, thi det forcerer for stærkt." Tydeligere kan det vanskeligt udtrykkes: Boghaandværket er skadeligt, det "gjør Fortræd" og må lære at kende sin plads og ikke føre sig unødigt frem.

Advarsel

Imod at kjøbe for smukt udstyrede
Bøger af den nyeste Literatur.

Af Overbibliothekar Chr. Bruun.

Kunsten at fremstille en Bog, det man
kalder Boghåndværk, har naaet en saadan
Høide, at der vel kan tvivles, om den kan
naae højere. Pabirfabrikerne levere det dei-
ligste Pabir, Skriftstøberne den fjevneste
Skrift, Bogtrykkerne udmærket Tryk, Bog-
binderne straalende Bind, og Kunstneres tal-
rige Illustrationer gengives ad mekanisk
Veit til deres og Forlæggerens største Til-
fredshed. Og dog kan her mindes om de
gode gamle Ordsprog: „Det er lite Alt
Guld, som glimrer“ og „Man kan kjøbe Guld
for dyrt“. Dette skal jeg paavise ved at
nævne et Par Exempler.

*Starten på artiklen, hvor Chr. Bruun advarer
mod at købe for smukt udstyrede bøger.*

Angrebet på boghåndværket - og ikke
mindst den patroniserende tone,
hvori det blev fremsat - affødte en
reaktion. Dette kan være forklaringen på
Kysters bog og på den "VIP treatment", han
gav en ikke særlig exceptionel avisartikel. Det
var en privat protest, men også en protest på
mediets vegne. Skal bogbinderne anklages
for at lave "skuebøger" og for at køre deres
eget løb uden hensyntagen til brugerne, så
svarer Kyster igen med at køre det komplette
egotrip: en billig tekst i en dyr indfatning.
Mediesamarbejdet mellem bog og bogbind
er midlertidigt indstillet.

For at give sin kritik af bog-
håndværket ekstra tyngde og autoritet,
afslutter også Chr. Bruun sin artikel med et
egotrip nemlig en rosende omtale af sig selv.
Effekten heraf mindskes dog lidt, når
fortidens "herligt udstyrede Bøger" fremhæ-
ves som prestigegivende, samtidig med at
nutidens anskaffelse af dem frarådes: "Der
har været saa mangfoldige gamle, herligt
udstyrede Bøger i mine Hænder og jeg har
havt Leilighed til at see saa mange herligt

udstyrede Bøger fra de nyere og nyeste
Tider, at jeg ikke mangler Forudsætninger
for at fremkomme med de Bemærkninger,
som jeg her har fremsat. De ville ikke naae
udenfor mit Fædrelands Grændser, men
mon der ikke skulle være En og Anden i mit
Fædreland, der ville lægge sig dem paa
Hjerte?"

*Bogbindet er forsynet med Anker Kysters
private ex-libris, der er tegnet af vennen
Thorvald Bindesbøll.*

Det var der så - hans navn var
Anker Kyster. Han tog handsken op og lod
bogbindet med det fantasikrævende
bakkemarmorpapir give den snusfornuftige
spørger svaret. Det lød: Ingen tekst er for
dårlig til en god indbinding. Bogbindet har
svaret igen.